

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Historické vědy/Historie – obecné dějiny

PhDr. Pavel Smrž

**Obchodní vztahy mezi Hanzou, Livonskem, Velikým Novgorodem
a Pskovem od 12. do začátku 16. století**

Disertační práce

*The Trade Relations between the Hanseatic League, Livonia, Veliky
Novgorod and Pskov from the 12th to the early 16th Century*

2023

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Picková, CSc.

Práce se zabývá dějinami vztahů mezi livonským státem, respektive východním Pobaltím, a Hanzou na jedné straně a jejich východními sousedy, především městy Novgorodem a Pskovem na straně druhé. Chronologický rámec je vymezen 12. stoletím, kdy obchodníci ze Skandinávie a severoněmeckých oblastí začali navazovat první kontakty se středověkou Rusí, a rokem 1503, kdy byla uzavřena poslední smlouva z doby vlády velkého moskevského knížete Ivana III. Tento panovník definitivně skoncoval s politickou autonomií Velkého Novgorodu a zároveň upevňoval vazbu Pskova na Moskvu, čímž výrazně změnil politické poměry, v nichž probíhalo po tři staletí vzájemné soužití těchto dvou měst s jejich livonskými sousedy a zároveň obchodními partnery.

Předmět bádání představuje složitý komplex diplomatických, obchodních, religiálních, kulturních i jazykových kontaktů, které byly mezi sebou velice úzce provázány. Tato problematika je velmi dobře zachycena v rozsáhlém pramenném materiálu, především v textech smluv mezi Novgorodem, Pskovem a hanzovními městy nebo řádem německých rytířů v Livonsku, které refletovaly široké spektrum problémů, projednávaných mezi smluvními stranami. Tyto komplexní smlouvy vymezovaly základní rámec, v němž se odvíjely politické a obchodní kontakty Livonska s Novgorodem a Pskovem po několik století. Převážná část z nich byla výsledkem jednání mezi novgorodskými a pskovskými představiteli a reprezentanty německých kupců, později vyslanci hanzovního společenství. Vedle nich byly vzájemné kontakty regulovány smlouvami, které s Novgorodem a Pskovem dojednali zástupci řádu německých rytířů nebo vyjednávači dorpatského biskupa. Ve všech uzavřených dohodách se řešila problematika obchodní výměny a postavení kupců pobývajících v cizině, ve smlouvách s řádovými rytíři a biskupem v Dorpatu k tomu přistupovala ještě ustanovení ryze politického charakteru. Vedle těchto komplexních dohod mají mimořádný význam také dílčí smlouvy, jež byly věnovány konkrétním problémům, které přinášel každodenní život a běžný obchodní styk

Všechny smlouvy, ať již komplexní nebo dílčí, byly po obsahové stránce podrobeny kritické analýze. Zároveň byly jejich texty zkoumány také z jazykového hlediska, a to nikoliv s cílem podat obšírný lingvistický výklad, nýbrž poukázat na techniku překladu termínů, které vyjadřovaly realitu jednoho prostředí, ale cizím obchodním partnerům byly naprosto neznámé. Specifickým rysem textů dohod mezi Novgorodem, Pskovem a jejich livonskými partnery byla totiž skutečnost, že latina v nich nehrála téměř žádnou roli, protože byly od začátku sestavovány ve středověké ruštině a dolnoněmčině.

Tyto dohody mají charakter diplomatického materiálu oficiálního charakteru a jejich výpovědní hodnota je specifická – vymezují ideální podmínky, za nichž se měly realizovat kontakty mezi smluvními partnery. Proto byly informace získané jejich analýzou komparovány s dalšími dostupnými prameny, které více vypovídají o běžném životě a činnosti kupců a širokém spektru problémů, se kterými se museli potýkat. Jednalo se především o rozsáhlou korespondenci představitelů řádu, livonského duchovenstva, vedení hanzovních měst a jednotlivých kupců. Velkou výpovědní hodnotu měl také soubor vnitřních předpisů hanzovního dvora svatého Petra v Novgorodě, takzvaný *Novgoroder Schra*. Tento pramenný materiál je kompletně vydaný. Doplňujícím zdrojem informací byly narativní prameny, zejména novgorodské a pskovské letopisy, v menší míře také kroniky livonské provenience.

Autor si při řešení vybraného tématu stanovil několik cílů. Jedním z nich bylo vyložit na základě obsahové analýzy těchto smluv i dalšího pramenného materiálu, jak vztahy mezi Novgorodem, Pskovem a jejich livonskými partnery fungovaly v praxi, jak se proměňovaly v čase a jak se lišila teoretická smluvní ustanovení od každodenní reality. Výhodiskem byla badatelská hypotéza, že smluvní podmínky představovaly kompromis, jehož bylo dosaženo při jednáních mezi obchodními partnery, Tato hypotéza byla shledána reálnou. Dále byla řešena otázka, jak byly smluvní podmínky naplňovány v praxi, což bylo zčásti možné rekapitulovat rovněž na základu samotného textu dohod. Například opakování zákazu dovozu piva do Novgorodu a Pakova po roce 1474 dokazuje, že tento zákaz musel být často porušován, ale také to, že na jeho dodržování měli zájem jak němečtí obchodníci, tak Novgorodané a Pskované.

Dalším badatelským předpokladem bylo, že vztahy Novgorodu a Pskova s Livonskem vykazovaly značnou stabilitu, která byla udržována navzdory všem konfliktům, které čas od času mezi kupci z obou stran propukaly. Autor dospěl v tomto bodu k závěru, že časem byl vytvořen jistý mechanismus těchto kontaktů, který vyhovoval jak německým kupcům, tak obchodníkům ze Pskova a Novgorodu, proto se ho snažili udržet, neboť se domnívali, že pokud se osvědčil v minulosti, bude fungovat také v budoucnosti. Proměny jak smluvních podmínek, tak praxe byly minimální, a to až do doby, než došlo k anexi Novgorodu Moskvou. Tato událost vedla podle autora k zásadní změně podmínek obchodování Novgorodu i Pskova s Hanzou, a tím i ke změně jeho praktického fungování. Dosavadní, tři sta let fungující model vzájemného sousedského soužití a spolupráce se stal během vlády Ivana III. minulostí a Moskva nastolila zcela nová pravidla vztahů s Livonskem. Tím skončila jedna dlouhá epocha a nastala nová éra, která již je za časovým horizontem této práce. Autor se tak pokusil dokázat, že tvrzení některých ruských historiků, že teprve veliký moskevský kníže dokázal ochránit svojí razantní politikou

novgorodské a pskovské kupce a jejich obchodní zájmy v livonských městech a že v obchodování Novgorodu s livonskými městy nedošlo po anexi Novgorodu Moskvou k žádným změnám, je mylné. V tomto směru poukázal především na skutečnost, že hlavními aktéry diplomatických jednání, ale leckdy také přímo obchodních transakcí s livonskými partnery, se nyní stali lidé, kteří s touto činností neměli dosud žádné zkušenosti. Jednak to byli zástupci velkého knížete moskevského, kteří se začali účastnit diplomatických rozhovorů místo novgorodských představitelů a jednali v intencích moskevských vládních kruhů. Jednak šlo o to, že Ivan III. nechal vysídlit z Novgorodu značný počet osob včetně zkušených obchodníků, jejichž podnikání tvořilo základ ekonomického rozvoje Novgorodu. Nahradili je příchozí obyvatelé z moskevské oblasti, kteří se dosud v obchodu s německými obchodními partnery neangažovali, a proto ani dobře neorientovali. Touto nucenou výměnou obyvatelstva došlo k zpretrhání po staletí udržovaných obchodních vazeb, jejichž obnova nemohla být krátkodobou záležitostí. Kromě toho přišli roku 1494 hanzovní kupci o možnost pobývat ve svém novgorodském kontoru, který přikázal Ivan III. na mnoho let uzavřít.

Práce byla rozdělena do čtyř hlavních částí a uspořádána zčásti na základě chronologického a zčásti tematického hlediska. První část *Novgorod, Pskov a Livonsko* obsahuje základní informace o dějinách a reáliích těchto politických útvarů ve sledovaném období a stručný výčet studovaných smluv a okolností, za nichž byly dojednávány. Druhá část *Na hranici dvou světů* se zabývá teritoriálním vymezováním Livonska i novgorodské a pskovské země, jejich pohraničními konflikty a soupeřením o sporná území. Autor se snaží osvětlit terminologii používanou dobovými literáty a sestavovateli textů dohod pro sousední státní útvary a jejich obyvatele a odpovědět na otázku, jakým jazykem spolu Němci z Livonska a slovanští obyvatelé Novgorodu a Pskova komunikovali. Obsáhlejší třetí část *Obchodní styky* prezentuje výsledky podrobného studia a analýzy obchodních kontaktů z řady různých aspektů. Pojednává o cestování a nebezpečích, kterým museli kupci v cizích zemích čelit, o německých dvorech v Novgorodě a o každodenním životě Němců v těchto dvorech, o úskalích soužití cizích kupců s místními obyvateli. Dále se věnuje sortimentu zboží, obchodovaného mezi Livonskem a Novgorodem či Pskovem se zvláštním zřetelem k obchodu solí a pivem. Čtvrtá část nazvaná *Smlouvy s Hanzou a řádem německých rytířů v Livonsku po anexi Novgorodu Moskvou* je opět koncipovaná chronologicky. Věnuje se vývoji vztahů mezi Novgorodem, Pskovem a jejich livonskými diplomatickými a obchodními partnery od sedmdesátých let 15. století do počátku 16. století. Autor zde řeší otázku, jak se inkorporace Novgorodu Velikého do moskevského státu Ivana III. a upevňování vazby Pskova na Moskvu promítly do podoby a

obsahu diplomatických dohod, a jaký praktický dopad mohly mít tyto změny na fungování obchodu.

Dílčí výsledky bádání byly v průběhu studia autorem prezentovány jednak na několika setkáních mladých historiků, jednak na prestižních mezinárodních konferencích *Colloquia Russica*, které jsou zaměřené na problematiku středověkých dějin východní Evropy. Příspěvky byly poté publikovány v konferenčních sbornících. Další výstup představuje monografie *Livonsko a středověká Rus*, která vznikla na základě řešení grantového úkolu GAUK, a je v současnosti v tisku v Nakladatelství Epoque (před prvními korekturami). Text této monografie se stal základem předložené disertační práce, která je však rozsáhlejší.

Použité prameny a literatura

Pramenné edice:

Akty, odnosjaščijesja k istorii Zapadnoj Rossii, sobrannyje i izdannnye Archeografičeskoju kommissijeju, Tom. I (1340–1506), ed. Archeografičeskaja kommissija, Sankt-Petěrburg 1846.

ARCICHOVSKIJ, Artěmij Vladimirovič – BORKOVSKIJ, Viktor Ivanovič, *Novgorodskije gramoty na berestě (iz raskopok 1956–1957 gg.)*, Moskva 1963.

ARCICHOVSKIJ, Artěmij Vladimirovič – JANIN, Valentin Lavrent'jevič, *Novgorodskije gramoty na berestě (iz raskopok 1958–1961 gg.)*, Moskva 1963.

ARCICHOVSKIJ, Artěmij Vladimirovič – JANIN, Valentin Lavrent'jevič (eds.), *Novgorodskije gramoty na berestě (iz raskopok 1962–1975 godov)*, Moskva 1978.

ARCICHOVSKIJ, Artěmij Vladimirovič – TICHOMIROV, Michail Nikolajevič (eds.), *Novgorodskije gramoty na berestě (iz raskopok 1951 g.)*, Moskva 1953.

Die nowgoroder Schra in sieben Fassungen vom 13 bis 17 Jahrhundert, ed. Wolfgang Schlüter, Dorpat 1911.

Die Recesse und andere Akten der Hansetage, Abteil 1. *Die Recesse und andere Akten der Hansetage von 1256–1430*, ed. Historische Kommission bei der königlichen Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Band I–VIII, München 1870–1897.

Die Recesse und andere Akten der Hansetage, Abteil 2. *Hanserecesse von 1431 bis 1476*, ed. Verein für Hansische Geschichte, Band I–VII, Leipzig 1876–1892.

Die Recesse und andere Akten der Hansetage, Abteil 3. *Hanserecesse von 1477 bis 1530*, ed. Verein für Hansische Geschichte., Band I–IV, Leipzig 1881–1890.

Gramoty Velikogo Novgoroda i Pskova, ed. Sigismund Natanovič Valk, Moskva – Leningrad 1949.

Hansisches Urkundenbuch, ed. Verein für Hansische Geschichte, Band I–XI, Halle am Salle 1876–1916.

JANIN, Valentin Lavrentjevič - ZALIZŇAK, Andrej Anatoljevič (eds.), *Novgorodskije gramoty na berestě (iz raskopok 1984–1989 godov)*, Moskva 1993.

Liv-, Est-, und Kurländisches Urkundenbuch, Abteil 1, Band I–IV, ed. Friedrich Georg von Bunge, Reval 1853–1859; Band V–VI, ed. Friedrich Georg von Bunge, Riga 1867–1873; Band VII –XII, ed. Hermann Hildebrand, Riga – Moskau 1881–1910; Band XIII, ed. Madlena Mahling, Klaus Neitmann, Matthias Thumser, Köln – Weimar – Wien 2018.

Liv-, Est-, und Kurländisches Urkundenbuch Abteil 2, ed. Leonid Arbusow d. Ä., Band I (1494 Ende Mai–1500), Riga – Moskau 1900; Band II (1501–1505), Riga – Moskau 1905.

Russisch-livländische Urkunden, ed. Karl Eduard Napierski, Sankt-Petěrburg 1868.

Prameny literární povahy:

HENRICI Chronicon Livoniae, (Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum ex monumenti Germaniae historici), eds. Leonid Arbusow, Albert, Bauer, Albert, Hannovere 1955.

Moskovskij letopisnyj svod konca XV veka, (PSRL, Tom 25), ed. Michail Nikolajevič Tichomirov, Moskva – Leningrad 1949.

Novgorodskaja pervaja letopis staršego i mladšego izvodov, ed. Arsenij Nikolajevič Nasonov, Moskva-Leningrad 1950.

Novgorodskaja pervaja letopis, (PSRL, Tom III) (ed. nevedeno), Sankt-Petěrburg 1841.

Novgorodskaja vtoraja letopis, (PSRL, Tom III) (ed. nevedeno), Sankt-Petěrburg 1841.

Novgorodskaja tret'ja letopis, (PSRL, Tom III) (ed. nevedeno), Sankt-Petěrburg 1841.

Novgorodskaja četvertaja letopis (PSRL, Tom IV) (ed. nevedeno), Sankt-Petěrburg 1848.

Novgorodskaja pjataja letopis (PSRL, Tom IV) (ed. nevedeno), Sankt-Petěrburg 1848.

Povesť vremennyh let, eds. Dmitrij Sergejevič Lichačev, Varvara Pavlovna Adrianova-Peretc, Sankt-Petěrburg 1996.

Pskovskije letopisi, Tom I, ed. Arsenij Nikolajevič Nasonov, Moskva – Leningrad 1941; Tom II, ed. Arsenij Nikolajevič Nasonov, Moskva – Leningrad 1955.

Použitá literatura:

ANGERMAN, Norbert, Russkije i beloruskije kupcy v sredněvekovoj Livonii, in: JURASOV, Andrej Viktorovič (ed.), *Ot Drevněj Rusi k Rossii novogo vremeni. Sbornik statěj: K 70-letiju Anny Leonidovny Choroškevič*, Moskva 2003.

ARAKČEJEV, Vladimir Anatoljevič, *Sredněvekovyj Pskov. Vlast', obščestvo, povsedněvnaja žizň v XV–XVII vekach*, Pskov 2004.

BENNINGHOVEN, Friedrich, *Rigas Entstehung und der frühhansische Kaufmann*, Hamburg 1961.

BESSUDNOVA, Marina Borisovna, *Istorija Velikogo Novgoroda konca XV – načala XVI veka po livonskim istočnikam*, Velikij Novgorod 2009.

BESSUDNOVA, Marina Borisovna, *Rossija i Livonija v konce XV veka. Istoki konflikta*, Moskva 2015.

BESSUDNOVA, Marina Borisovna, „Russkaja Ganza“. *Žizň německogo podvorja v Novgorodě, 1346-1521 gody. Pisma i matěrialy*, Sankt-Petěrburg 2019.

BESSUDNOVA, Marina Borisovna, *Specifika i dinamika razvitija rusko-livonskich protivorečij v posledněj treti XV veka*, Lipeck 2016.

BEREŽKOV, Michail Nikolajevič, *O trgovle Rusi s Ganzoj do konca XV veka*, Sankt-Petěrburg 1879.

BORISOV, Nikolaj Sergejevi *Ivan III. Otěc ruskogo samoděržavija*, Moskva 2017

BRACKER Jörgen – HENN Völker – POSTEL Rainer (eds.), *Die Hanse – Lebenswirklichkeit und Mythos: Textband zur Hamburger Hanse-Ausstellung von 1989*, Lübeck 2006.

BRÜGGEMANN, Karsten – TUCHTENHAGEN, Ralph, *Tallinn. Kleine Geschichte der Stadt*, Köln – Weimar – Wien 2011.

DANILEVSKIJ, Igor Nikolajevič, *Russkije zemli glazami sovremennikov i potomkov (XII–XIV vv.)*, Moskva 2001.

DOLLINGER, Philippe, *Die Hanse*, Stuttgart 2012.

FRIEDLAND, Klaus, *Die Hanse*, Stuttgart, Berlin, Köln 1991.

FÜLBERTH, Andreas, *Riga. Kleine Geschichte der Stadt*, Köln – Weimar – Wien 2014.

GOETZ, Leopold Karl, *Deutsch-russische Handelsgeschichte des Mittelalters*, Lübeck 1922.

GOETZ, Leopold Karl, *Deutsch-russische Handelsverträge des Mittelalters*, Hamburg 1916.

GORSKIJ, Anton Anatoljevič, *Moskva i Orda*, Moskva 2016.

GRAICHEN, Gisela – HAMMEL-KIESOW, Rolf, *Die deutsche Hanse. Eine heimliche Supermacht*, Hamburg 2011.

HELLMANN, Manfred, *Das Lettenland im Mittelalter*, Münster – Köln 1954.

CHOROŠKEVIČ, Anna Leonidovna, *Torgovlja Velikogo Novgoroda s Pribaltikoj i Zapadnoj Jevropoj v XIV–XV vekach*, Moskva 1963.

JANIN, Valentin Lavrentjevič, *Očerki istoriii sredněvekovogo Novgoroda*, Moskva 2013.

JANIN, Vladimir Lavrentjevič, *Sredněvekovyj Novgorod. Očerki istorii i archeologii*, Moskva 2004

JANIN, Valentin Lavrentjevič, *U istokov novgorodskoj gosudarstvennosti*, Velikij Novgorod 2001.

JOHANSEN, Paul, Der hansische Rußlandhandel, insbesondere nach Novgorod, in kritischer Betrachtung, in: BRANDT, Ahasver von – JOHANSEN Paul – WERVEKE, Hans van – KUMLIEN, Kjell – KELLENBENZ, Hermann (eds.), *Die deutsche Hanse als Mittler zwischen Ost und West*, Wiesbaden 1963.

KAZAKOVA, Natalja Aleksandrovna, Ješče raz o zakrytii ganzejskogo dvora v Novgorodě v 1492 g., in: *Novgorodskij istoričeskij sbornik*, Tom 2 (12), Leningrad 1984.

KAZAKOVA, Natalja Aleksandrovna, Russko-livonskije dogovory 1509 g., in: *Vspomogatělnyje istoričeskije discipliny*, Tom IV, Leningrad 1972.

KAZAKOVA, Natalja Aleksandrovna, *Russko-livonskije i russko-ganzejskije otnošenija. Koněc XIV–načalo XVI v.*, Leningrad 1975.

LUKIN, Pavel Vladimirovič, *Magna contumelia* v Benátkách a „novgorodská revoluce“ v roce 1136: dvě epizody politického boje a jejich reflexe v pramenech, in: *Česká časopis historický*, Sv. 119, 2021, č. 2.

LUKIN, Pavel Vladimirovič, Sušestvoval li v sredněvekovom Novgorodě «Sovět gospod»? , in: *Drevnaja Rus´: voprosy medievistiki*, Tom 47, 2012, No. 1.

MIKA, Norbert, 'Krestnoe celovanie' as a ritual in making agreements and peace treaties between the princes of Rus' and members of the livonian community (until the end of the 13th century), in: *Medieval warriors in the Slavic and Baltic area*, (*Acta historica universitatis Klaipedensis XXXVII*), 2018.

PĀVULĀNS, Vilnis, *Satiksmes ceļi Latvijā XIII–XVII gs.*, Rīga 1971.

PICKOVÁ, Dana, *Habsburkové a Rurikovci na prahu novověku. Příspěvek k dějinám rusko-habsburských vztahů na přelomu 15. a 16. století*, Praha 2002.

PICKOVÁ, Dana, *Od Rusi k moskevskému carství*, (*Velké ruské dějiny*, Díl I), Praha 2023.

RYBINA, Jelena Aleksandrovna, *Inozemnyje dvory v Novgorodě XII–XVII vv.*, Moskva 1986.

RYBINA, Jelena Aleksandrovna, *Novgorod i Ganza*, Moskva 2009.

SELART, Anti, *Livland und die Rus'*, Köln – Weimar – Wien 2007.

SELART, Anti, Russians in Livonian Towns in the Thirteenth and Fourteenth Centuries, in: KEENE, Derek – NAGY, Balázs – SZENDE, Katalin (eds.), *Segregation – Integration – Assimilation. Religious and Ethnic Groups in the Medieval Towns of Central and Eastern Europe*, Farrham 2009.

SELART, Anti, Zur Geschichte der Russen in Livland um die Wende des 15. zum 16. Jahrhundert: Der Vorwand zur Schließung des St. Peterhofes in Novgorod im Jahr 1494, in: ANGERMANN, Norbert (ed.), *Städtisches Leben im Baltikum zur Zeit der Hanse. Zwölf Beiträge zum 12. Baltischen Seminar*, Lüneburg 2003.

SCHUBERT, Birte, Der Lübecker Bürgermeister Johann Niebur († 1399), in: Detlef KATTINGER, Detlef – WERNICKE, Horst – WERLICH, Ralf-Gunnar (eds.), *Aktuere und Gegner der Hanse – Zur Prosopographie der Hansezeit*, Weimar 1998.

SCHUBERT, Ernst, Novgorod, Brügge, Bergen und London: die Kontore der Hanse, in: *Consilium medii aevi*, Volumen 5, 2002.

SKVAJRS, Jekatērina Ričardovna – FERDINAND, Svetlana Nikolajevna, *Ganza i Novgorod: jazykovyje aspekty istoričeskich kontaktov*, Moskva 2002.

SMRŽ, Pavel, *Mongolové a rusko-livonské obchodní vztahy ve 13. století*, in: NAGIRNYY, Vitaliy (ed.), *Rus' and the World of the Nomads (the second half of the 9th-16th c.)* (Colloquia Rossica, Series I, Vol. 7), Krakow 2017.

SMRŽ, Pavel, Reflexe minulosti v diplomacii moskevského velikého knížete Ivana III., in: KRZYŻOSTANIAK, Hanna – KUJAWIŃSKI, Jakub – MATLA, Marzena (eds.), *Trzecie polsko-czeskie forum młodych mediewistów. Commemoratio praeteritorum – społeczności średniowieczne wobec przeszłości*, Poznań 2012.

SPEKKE, Arnolds, *Latvijas vēsture*, Rīga 2008.

STEMPEL, Cornelius, Das Salz, der Salzhandel und die Bedeutung des „Weißen Goldes für die Stadt Zittau, in: *Für Krone, Salz und Kelch – Wege von Prag nach Zittau. Ve jménu koruny, soli a kalicha – Cesty z Prahy do Žitavy. Zittauer Geschichtsblätter*, Band 45, Zittau-Görlitz 2011.

ŠTERNIS, Indriķis, Latvieši un Krievi viduslaiku Rīgā, in: *Latvijas vēstures institūta žurnāls*, Vol. 19, 1996, No. 2.

TÉRA, Michal, *Kyjevská Rus-Dějiny – kultura – společnost*, Červený Kostelec 2019.

TIBERG, Erik, *Moscow, Livonia and the Hanseatic League 1487-1550*, Stockholm 1995.

VOGELSANG, Reinhard, Salz und Korn. Zum Revaler Handel im 15. Jahrhundert, in: ANGERMANN, Norbert – LENZ, Wilhelm (eds.), *Reval. Handel und Wandel vom 13. bis zum 20. Jahrhundert*, Lüneburg 1997.

VOJTOVIČ, Leontij Viktorovič, Granicy Galicko-Volynskogo gosudarstva, in: *Rusin. Meždunarodnyj istoričeskij žurnal*, Tom 25, No. 3, 2011.

VOLOŠČUK, Miroslav, Problemi institalizacii korolievstva Rusi XIII–XV stolit': do postanovki problemi, in: *Almanach Blgarska ukrainistika*, Sofija 2019.

Publikační činnost

SMRŽ, Pavel, „Koroli“ i „korolevstva“ Drevněj Rusi, in: KEDRON, Kateřina – PŘÍHODA, Marek (eds.) *Etnicita slovanského areálu (Historické proměny a současný stav)*, Červený Kostelec, Praha 2011, s. 143–150.

SMRŽ, Pavel, *Reflexe minulosti v diplomacii moskevského velikého knížete Ivana III.*, in: KRZYŻOSTANIAK, Hanna – KUJAWIŃSKI, Jakub – MATLA, Marzena (eds.), *Trzecie polsko-czeskie forum mlodych mediewistów. Commemoratio praeteritorum – społeczności średniowieczne wobec przeszłości*, Poznań 2012, 219–236.

SMRŽ, Pavel, *Vojennyje konflikty Orděna mečenoscev s russkimi vojskami v opisanii Chroniki Livonii Genricha Latvijskogo*, in: NAGIRNYJ, Vitaliy – MESJARKIN, Adam (eds.), *Rus' and Central Europe from the 11th to the 14th Century (Colloquia Russica, Series I, Vol. 5)*, Kraków – Bratislava 2015, s. 173–183.

SMRŽ, Pavel, *Ganzejnyje kupcy i zapret vvoza piva v Velikij Novgorod i Pskov vo vtoroj polovinė XV veka*, in: NAGIRNYJ, Vitaliy (ed.), *Rus' and Countries of ohe Latin Culture (10th–16th c.) (Colloquia Russica, Series I, Vol. 6)*, Krakow 2016, s. 215–227

SMRŽ, Pavel, *Mongolové a rusko-livonské obchodní vztahy ve 13. století*, in: NAGIRNYJ, Vitaliy (ed.), *Rus' and the World of the Nomads (the second half of the 9th-16th c.) (Colloquia Russica, Series I, Vol. 7)*, Krakow 2017, s. 249–258.

SMRŽ, Pavel: *5. mezinárodní konference Colloquia Russica, Rus a střední Evropa v 11.-14. století*, 16.-18. října 2014, Spišská Kapitula, Slovensko, Zprávy z vědeckého života, in: *Slovanský přehled* 1, s. 219-220.

SMRŽ, Pavel: *Rurikids in dynastic realations: politics, customs, culture, religion (10th-16th c.)* (*Colloquia Russica. Series I, Vol. 4*), ed. Vitaliy Nagirnyy, Krakow, 2014, 327 s., ISSN 2353-219X, in: *Slovanský přehled*, roč. 101, 2015, s. 157–160 (recenze).

Řešené granty

GAUK 2017–2019: *Obchodní vztahy mezi Hanzou, Livonskem, Velikým Novgorodem a Pskovem od 12. do začátku 16. století.*

Výsledek: monografie *Livonsko a středověká Rus* (v tisku, Nakladatelství Epoque)

GAUK 2010–2011 Spolupráce na grantovém projektu s názvem *Architektura klášterů františkánů observantů v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a Horní Lužici v druhé polovině 15. století.*

Účast na mezinárodních konferencích

Reflexe minulosti v diplomacii moskevského velkého knížete Ivana III., 3. polsko-české forum mlodych mediewistów, Hnězdno, 15.9.2009.

Vojennyje konflikty Orděna mečenoscev s ruskimi vojskami v opisani Chroniki Livonii Genricha Latvijskogo, konference *Colloquia Russica*, Spišská Nová Ves, 18.10.2014.

Ganzejnyje kupcy i zapret vvoza piva v Velikij Novgorod i Pskov vo vtoroj polovině XV veka, konference *Colloquia Russica*, Krakov, 27.11.2015.

Mongolové a rusko-livonské obchodní vztahy ve 13. století, konference *Colloquia Russica*, Plzeň, 25.11.2016.

Tituly prestavitělej Livonii, Novgoroda i pskova v ruskko-livonskich dogovorach konca XII – načala XVI vv., konference *Colloquia Russica*, Krakov, 10.10.2019.

Alkohol jako příčina konfliktů mezi hanzovními kupci a obyvateli Novgorodu a Pskova, konference *Alkohol jako kultúrně-historický fenomén. Štúdie k životospráve středověkého človeka*, Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 14.6.2023.

Účast na domácích konferencích a setkáních

Livonsko a ruské země: na hranici dvou myšlenkových světů. Rusové a Němci v Pobaltí a na Rusi ve 13.-15. století, XV. setkání doktorandů AVČR, 27.2.2007.

„*Koroli*“ i „*korolevstva*“ *Drevněj Rusi*, Konference mladých slavistů 2010, Praha, 4.11.2010.

Rusové v kronice Jindřicha z Lotyšska, V. letní škola mediévistických studií v Sázavském klášteře, 5.9. 2009.

Dosavadní praxe

2009 – dosud Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Katedra historie – odborný asistent

2014 cyklus přednášek *Významné události* pro veřejnost v Liberci, pořádané Katedrou historie TUL ve spolupráci s Krajskou vědeckou knihovnou

2019 – dosud přednáškové cykly pro Univerzitu 3. věku TUL

2010 – 2015 Ústav světových dějin, Filozofická fakulta UK Praha
externí vyučující
výuka: Světové dějiny středověku (cvičení, specializační přednášky)

2012 – dosud přednášky pro Univerzitu 3. věku FF UK

2014 přednášky pro Univerzitu 3. věku FF UK ve Strakonících

2012 – 2020 přednášky pro Seniorakademii

2007 – 2009 Muzeum Karlova mostu
průvodce, kurátor